

την κοινωνία συνολικά

Ρού Λικτενστάιν, «Ο χορός», 1974

εκτίμησης ως αντικειμενικό και αμερόληπτο, σε πρώτο στάδιο δεν χρειάζεται να ανατραπεί. Η υπόθεση είναι ότι σε όλα τμήματα οι υποψήφιοι είναι λιγότεροι από τις προερχόμενες θέσεις θα αρκεί για την εισαγωγή το (αναμορφωμένο) απολυτήριο του Λυκείου. Εκεί όμως όπου οι υποψήφιοι υπερβαίνουν τις προερχόμενες θέσεις, μπορεί να χρησιμοποιηθεί το ισχύον σύστημα εξετάσεων. Σε δεύτερη φάση, όταν αποδειχθεί το εύρος, η αξιοπιστία και η λειτουργικότητα του νέου συστήματος θα επικριθεί η σταδιακή αλλαγή των εξετάσεων και στις σχολές υψηλής ζήτησης.

Μια άλλη σκέψη είναι ότι θα μπορούσε να βελτιωθεί το Λύκειο, μέσα από το σύστημα 4 χρόνια Γυμνάσιο + 2 Λύκειο, ώστε να παραγάγει ένα αξιόπιστο δίπλωμα. Το σχήμα 4+2 μπορεί να εξασφαλίσει έναν κορμό εκπαίδευσης στο Γυμνάσιο, ενώ το Λύκειο στο σχήμα αυτό θα γίνει περισσότερο ερευνητικό, με δυνατότητες επιλογών ομάδων μαθημάτων. Ταυτόχρονα, χρειαζόμαστε ένα αξιόπιστο επαγγελματικό διετές λύκειο με δυνατότητες εκπαίδευσης και στους τόπους εργασίας. Η παρέμβαση στο εξεταστικό σύστημα είναι εκ των ων ουκ άνευ για την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, θα ανακουφίσει τις οικογένειες ως προς τα έξοδα για φροντιστήρια, θα σταματήσει τις μεταγραφές οι οποίες ερμυώνουν τα περιφερειακά πανεπιστήμια και δημιουργούν συνωστισμό στα κεντρικά. Κυρίως θα φέρει τους φοιτητές πλειοπέστερα στις προτιμήσεις τους, πρωτοδοτώντας, δίνοντας σχετική προτεραιότητα σε όσους επιλέγουν ως πρώτη ή δεύτερη προτεραιότητα μια σχολή ή ένα τμήμα. Φυσικά, το σύστημα πρέπει να συμπληρωθεί με τη δυνατότητα οι φοιτητές να μπορούν να συνδυάσουν ή να αλλάξουν κατευθύνσεις μέσα στα τριτοβάθμια ιδρύματα, κάτω από συγκεκριμένους κανόνες και περιορισμούς.

Καταλαβαίνω ότι υπάρχουν διαταγμοί πώς να αλλάξουμε αυτόν τον κεντρικό μηχανισμό

των εξετάσεων. Θα πρόκειται όμως για τη «μπέτρα των αλλαγών» και θα βρει, πιστεύω, πολύ ευρύτατη λαϊκή στήριξη.

▶ **Όστόσο, το να φεύγει κανείς από την επαρχιακή πόλη όπου μεγάλωσε και να σπουδάζει στην Αθήνα ή μια άλλη πόλη ήταν ένας τρόπος αυτονόμησης, νέων ερεθισμάτων κλπ. Άρα, είναι κρίσιμο το ζήτημα των υποτροφιών, της στίσις, της στέγασης κλπ. Και είναι προβληματικό να προσαρμόζουν οι υποψήφιοι την επιλογή τους σε αυτό που «μπορούν». Αν ο καθένας δηλώνει ότι τη σχολή που θέλει αλλά που «μπορεί» (με κριτήρια ζήτησης και εντοπιότητας), λόγω της «πριμοδότησης», αυτό δεν θα δημιουργήσει ένα σύστημα δύο ταχυτήτων, που θα επικυρώνει τις κοινωνικές διαφορές, οι οποίες βαθαίνουν σε εποχή κρίσης; Οι «υψηλές» σχολές για τους προνομιούχους, οι άλλες για τους φτωχούς;**

Ο δικασμός και η κοινωνική διαφοροποίηση του συστήματος υπάρχουν εκ των πραγμάτων. Υπάρχουν μέσα στα ίδια τα πανεπιστήμια, ανάμεσα στις σχολές υψηλής ζήτησης και τις υπόλοιπες που συνωστίζονται στις τελευταίες βαθμίδες των προτιμήσεων και στους χαμηλούς βαθμούς πρόσβασης. Το βλέπει κανείς στην κοινωνική πρόελευση των φοιτητών. Αν δεν μπορούμε να κάνουμε περισσότερο εξισωτικό το σύστημα στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, ας το κάνουμε λιγότερο καταστροφικό. Ας δώσουμε τη δυνατότητα στα φτωχά παιδιά να σπουδάσουν αυτό που θέλουν, χωρίς αιματηρές οικονομίες που πολλές φορές γίνονται εμπόδιο στην ολοκλήρωση των σπουδών τους. Φαίνεται λιγότερο σπουδαίο αυτό; Η παρέμβαση για τη μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων πρέπει να επιχειρηθεί κυρίως στις πρώτες βαθμίδες της εκπαίδευσης.

▶ **Και στις άλλες όμως βαθμίδες, η αυτονομία μπορεί να οδηγήσει στην ταξική διαφοροποίηση των σχολείων σε φτωχές και πλούσιες περιοχές.**

Ακριβώς το αντίθετο. Το ομοιόμορφο σχολείο, που δεν διαφοροποιεί το πρόγραμμά του, λειτουργεί ενισχύοντας τις ανισότητες και τις διαφορές. Η αυτονομία του σχολείου, η δυνατότητα να σχεδιάζεται στο σχολείο μεγάλο μέρος του προγράμματος, η ενίσχυση της δυνατότητας διαφοροποίησης των μεθόδων για να επιτευχθούν οι τελικοί στόχοι κάθε βαθμίδας, όλα αυτά πάνε μαζί. Συνιστούν την έννοια του δημοκρατικού, αειφόρου σχολείου. Δημοκρατία δεν σημαίνει να προπαγανδίζουμε δημοκρατικές αξίες, σημαίνει διαχείριση της ελευθερίας και της αυτονομίας μέσα σε ένα πλαίσιο που μπορεί να πραγματοποιήσει τις αξίες αυτές. Δεν είναι σύνθημα, είναι πράξη, κι αυτή η πράξη δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί στο συγκεντρωτικό εκπαιδευτικό σύστημα που έχουμε. Το πέρασμα στην αυτονομία πρέπει να προετοιμαστεί και να προετοιμαστεί μέσα από κανονισμούς που θα υιοθετήσουν οι εκπαιδευτικοί οργανισμοί για να διαχειριστούν αυτή την αυτονομία. Η κοινωνική ανισότητα, όσο ανοίγεται και γίνεται πολιτισμική διαφορά, θα κόψει την κοινωνία στα δύο. Εδώ είναι η διαφορά ανάμεσα σε μια αριστερή και μια δεξιά πολιτική: η αριστερή θα προσπαθήσει να γεφυρώσει τις διαφορές, θα ενισχύσει τις αδύναμες περιοχές.

Αντίθετα, η δεξιά θέλει περισσότερες ιδιωτικοποιήσεις, περισσότερες εξετάσεις, περισσότερους αποκλεισμούς. Η αριστεία λειτουργεί ως άλλοθι. Υπάρχουν, λ.χ., σχολεία (κυρίως ιδιωτικά) που απωθούν τα παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες, για να έχουν καλύτερα αποτελέσματα. Η αντίληψη που ακουράζεται πίσω από τον όρο «αριστεία», ενδιαφέρει για το 20% με τις καλύτερες επιδόσεις και αδιαφορεί αν περιθωριοποιείται το 80%. Παγιοποιεί τις διαφορές, και τέλος αντιμετωπίζει τα περισσότερα προβλήματα μέσω της ιδιωτικοποίησης. Αυτή η αντίληψη έχει σαφώς μια συνεκτική φιλοσοφία: γνωρίζει τι εκπαίδευση θέλει, τι κοινωνία θέλει, είναι μια επίθεση στην παιδεία ως δημόσιο αγαθό, θέλει να τη μετατρέψει σε υπηρεσία, να ενισχύσει την κοινωνική διαφοροποίηση. Πρόκειται για μια επίμονη αντιμεταρρύθμιση. Οι συγκεντρώσεις των βόρειων προαστείων δίνουν μια γεύση του κοινωνικού της χαρακτήρα. Προσοχή, όμως! Αυτή την αντιμεταρρύθμιση δεν μπορείς να την πολεμήσεις με τον εγκλωβισμό στο παλιό κρατικό μοντέλο, αυτό δεν έχει πλέον κοινωνικά ερείσματα, δεν ανταποκρίνεται πλέον στις ανάγκες, θα καταρρεύσει και θα σε συμπαράσσει στα ερείπιά του.

▶ **Σε αυτό το πλαίσιο, πώς θα λειτουργήσει ο Διάλογος, πώς θα δώσει αποτελέσματα, πώς θα συνδεθεί με την εκπαιδευτική πολιτική;**

Ο Διάλογος είναι ένα πρωτότυπο εγχείρημα. Δεν έρχεται το Υπουργείο με έτοιμα λύση, αλλά βαθαίνει. Μαθαίνει από τους εκπαιδευτικούς, τους γονείς, την κοινωνία, αλλά και τους ειδικούς της εκπαιδευτικής πολιτικής, τη διεθνή εμπειρία. Υπάρχει φυσικά

διάχυτη δυσπιστία στην κοινωνία, ίσως και δικαιολογημένη από προηγούμενες εμπειρίες. Πιστεύω όμως ότι θα κερδίσουμε τους δύσπιστους όταν δουν τη δουλειά των επιτροπών και των ομάδων εργασίας, στις οποίες δουλεύουν πλέον πάνω από 100 προσωπικότητες από ολόκληρο το φάσμα της εκπαίδευσης. Έχουν αρχίσει να δημοσιεύονται στον ιστότοπο του Διαλόγου μερικές από τις ενδιάμεσες εκθέσεις, οι οποίες σε μεγάλο βαθμό συμπίπτουν και με τις προτάσεις που στέλνουν πολίτες. Όλος ο κόσμος δεν ανήκει σε ένα κόμμα και δεν έχει μια μόνο αντίληψη για τις μεταρρυθμίσεις ή για τον ρυθμό πραγματοποίησής τους.

Πιστεύω ότι τον Μάιο θα είμαστε σε θέση να έχουμε συντάξει μια έκθεση, να τη δώσουμε στην πολιτική ηγεσία αλλά και να την εκδώσουμε σε βιβλίο και να την παρουσιάσουμε δημόσια. Ο κόσμος χρειάζεται εμπιστοσύνη. Δεν λείπουν οι διάφορες, αλλά χωρίς αυτές πώς θα γίνει διάλογος; Ο κόσμος περιμένει πολλά από αυτό τον διάλογο, έχει επενδύσει ελπίδες, θα ήταν πολύ σκληρό να απογοητευτεί, και νιώθουμε το βάρος αυτές της υποθήκης.

▶ **Το προσφυγικό εισέβαλε ορμητικά στην πολιτική, την καθημερινότητα, τη ζωή μας, από το καλοκαίρι. Τι μπορεί να σημαίνει ειδικότερα για την παιδεία;**

Το προσφυγικό φαινόμενο ανήκει σε μια έκτακτη κανονικότητα. Ο 20ός αιώνας είναι ο αιώνας των προσφύγων και των μεταναστών. Η Ελλάδα άντεξε 1,5 εκατομμύρια πρόσφυγες με πληθυσμό 5 εκατομμυρίων το 1922, άλλο 1 εκατομμύριο εσωτερικούς πρόσφυγες στον Εμφύλιο, και επίσης άλλο 1 εκατομμύριο από τις ανατολικές χώρες στη δεκαετία του '90. Όλες αυτές οι ροές σε 20 χρόνια αφομοιώνονται. Είναι λάθος να σπρώχνονται πρόσφυγες και μετανάστες σε καταυλισμούς. Πρέπει να βρούμε χώρο να τους εντάξουμε στον ιστό των πόλεων, ώστε όσοι τελικά παραμένουν να συνυφάνονται με την κοινωνία. Ήδη στήνονται σχολικές δομές και η πολιτική του Υπουργείου είναι στη σωστή κατεύθυνση. Θα μπορούσε καλύτερα να πεναισε ότι παρουσιάζεται μια ευκαιρία για την εκπαιδευτικό σύστημα: μέσα από τη μελέτη της διαφοράς, περισσότερο από ό,τι του κύριου ρεύματος, αποκομίζει κανείς την καινούργια και ανανεωτική γνώση. Οι τάξεις παύουν πια να είναι ομοιογενείς. Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να δράσουν πρωτοβουλιακά, με αυτονομία. Σπάει αναγκαστικά η ομοιομορφία και η ασφυκτικήτήρηση των αναλυτικών προγραμμάτων. Γι' αυτό άλλωστε και η ένταξη των παιδιών με ειδικές ανάγκες στα σχολεία, και όχι η διατήρηση σχολείων-γκέτο, ανήκει στις σύγχρονες παιδαγωγικές προτάσεις. Το σχολείο γίνεται κάτι άλλο από αυτό που ξέραμε. Και σ' αυτό το σχολείο πρέπει να καλλιεργηθούν οι αξίες της αλληλεγγύης, της φροντίδας και της έγνοιας για τον άλλο — όχι ο αμοραλιστικός ανταγωνισμός.